

Tomasz Siwiński, Rafał Szubert*
AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO WE WROCŁAWIU

TRADYCJE I ROZWÓJ MŁODZIEŻOWEJ PIŁKI NOŻNEJ W WIELKOPOLSCE W LATACH 1913–2013**

Abstract

Traditions and development of youth football in Wielkopolska in 1913–2013

Background. Youth football in Wielkopolska (Greater Poland Voivodship) has always been treated in a special, preferential way. Since the first sport associations were set up more than 100 years ago, football in Wielkopolska has had many sporting as well as organisational achievements. Wielkopolska was the first region in the country where a youth league was established. The town of Sieraków was the place where the first Junior Football Championship was held. Furthermore, the Wielkopolska Voivodship was also a pioneer in organising football championships for children under 13. It was also the home of the first women's football club. The aim of this study was to find out what determines football development and to what extent football players have contributed to the successes of Poland national football team. **Material and methods.** Qualitative research was used. It based on documents found in the Archives of Football Association in Poznań and private archives and information published in the local press. **Results.** The analysis shows that the unquestionable successes of Wielkopolska football clubs result from the obligation imposed on the best local clubs to create youth teams as well as the passion and dedication of the clubs' volunteers and employees.

Key words: youth football, football, Wielkopolska

Słowa kluczowe: piłkarstwo młodzieżowe, piłka nożna, Wielkopolska

WPROWADZENIE

Polska piłka nożna w Wielkopolsce narodziła się jeszcze pod zaborami. Założycielami wielu towarzystw¹ i Związku Polskich Towarzystw Sportowych (ZPTS) byli w większości ludzie, których wiek niewiele przekraczał ramy wiekowe zawodników biorących dzisiaj udział w rozgrywkach młodzieżowych. Czesław Palluth, pierwszy prezes Związku Polskich Towarzystw Sportowych, w momencie narodzin tej organizacji miał 21 lat, a Marian Beym, drugi z prezesów, nieco ponad 19.

* Autor korespondencyjny

** Artykuł jest częścią referatu wygłoszonego 27 września 2013 r. podczas Konferencji Naukowej z okazji 100-lecia Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej w Poznaniu.

¹ M. Łuczak, Football in Wielkopolska until World War I: an outline of the problem, [w:] Krawczyk-Kosieradzka E. (red.), The origins of football in Poland, Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, Warszawa 2013, s. 37.

Determinacja, patriotyzm i odwaga tych młodych ludzi, by na terenach okupowanych przez wrogo nastawionych do polskiego społeczeństwa pruskiego zaborcy utworzyć niezależne polskie towarzystwo, do dziś muszą budzić szacunek i z pewnością na stałe zapisały się w historii nie tylko Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej, ale całego polskiego futbolu².

Założyciele ZPTS, gdy trzeba było, zamieniali grę w piłkę na broń i walczyli podczas I wojny światowej oraz w powstaniu wielkopolskim. Po zakończeniu działań wojennych nadal wśród działaczy pracujących społecznie na rzecz ZPTS przeważali ludzie młodzi, którzy dzielili społeczną pracę w związku z czynnym uprawianiem futbolu.

Niewielu autorów zajmowało się tematyką genezy i rozwoju młodzieżowej piłki nożnej. Jedynie w okolicznościowych opracowaniach, z okazji jubileuszków Poznańskiego Okręgo-

² J. Owsiański, T. Siwiński, Historia futbolu wielkopolskiego, Zibigrafia, Poznań 2013, s. 1011.

wego Związku Piłki Nożnej, poświęcano nieco uwagi temu zagadnieniu³.

CEL I METODY BADAŃ

Zakres terytorialny, którego dotyczy praca, to obszar działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej (POZPN), czyli ziemie wielkopolskie. Cezury czasowe artykułu wyznaczają wydarzenia historyczne związane z wielkopolską piłką nożną. Z jednej strony jest to rok 1913, czyli powstanie Związku Polskich Towarzystw Sportowych, a z drugiej – rok 2013, w którym przypadł jubileusz 100-lecia piłkarstwa wielkopolskiego. Od zawiązania struktur piłkarskich w Wielkopolsce w 1913 r. piłkę nożną wśród najmłodszych zawsze traktowano priorytetowo. Głównym celem przeprowadzonych badań było przedstawienie genezy i rozwoju młodzieżowej piłki nożnej w Wielkopolsce w kategoriach młodzieżowych w latach 1913–2013. Ponadto został przeanalizowany udział wielkopolskich piłkarzy w sukcesach młodzieżowych reprezentacji Polski.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie czynniki wpływały na rozwój młodzieżowego piłkarstwa w Wielkopolsce?
2. Jaki był udział młodych piłkarzy wielkopolskich klubów w sukcesach reprezentacji Polski?

Do realizacji zadań wykorzystano metodę krytyki źródeł, indukcji, dedukcji, syntezy oraz metodę porównawczą. Analizie zostały poddane przede wszystkim dokumenty pochodzące z archiwum Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej w Poznaniu oraz archiwum prywatnego autorów pracy. Uzupełnieniem rozważanych faktów były informacje zawarte w regionalnej i ogólnopolskiej prasie. Wyniki badań porównano i dokonano ich syntezy.

WYNIKI

Na przełomie XIX i XX w., kiedy germanizacja polskiej ludności stanowiła główny cel pruskiego zaborcy, powoływanie polskich organizacji sportowych było spowodowane zupełnie innymi zamiarami niż szkolenie młodzieży. Często aspekt sportowy odgrywał drugorzędną rolę, a na czoło założeń wysuwała się myśl patriotyczna.

Pod zaborami nowo powstałe polskie kluby piłkarskie przypominały raczej zespoły młodzieżowe, a nie doświadczonych seniorów. Składy drużyn w większości tworzyli młodzieńcy, którzy dopiero poznawali zasady gry w piłkę nożną. Mieli oni stanowić o sile poszczególnych drużyn po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

W marcu 1920 r., już w wolnej Polsce, po zmianie nazwy ze Związku Polskich Towarzystw Sportowych na Poznański Związek Okręgowy Piłki Nożnej (PZOPN), poznańscy działacze zaczęli zwracać większą uwagę na odpowiednie szkolenie młodzieży. W ten sposób starano się zapewnić stabilny rozwój futbolu w Wielkopolsce.

W czerwcu 1925 r. PZOPN podjął decyzję o zorganizowaniu mistrzostw okręgu juniorów. Decyzją Wydziału Gier i Dyscypliny z 20 sierpnia 1925 r. przyjęto do rozgrywek zgłoszenia pięciu towarzystw z Poznania. Były to: „Legia”, „Pentatlon”, „Pogoń”, „Posnania” i „Poznaniak”⁴. Z niewiadomych powodów odrzucono zgłoszenie „Fervoru” Kościan oraz poznańskich „Unii” i „Warty”. Podczas trzymiesięcznych zmagania najlepiej zaprezentowała się „Posnania”, która jako pierwsza drużyna w Wielkopolsce sięgnęła po mistrzostwo okręgu⁵. Rozgrywki te przypuszczalnie były pierwszymi regularnymi mistrzostwami juniorów w Polsce.

Wcześniej, w 1921 r., przy Towarzystwie Sportowym „Unia” Poznań powstała pierwsza w Polsce żeńska drużyna grająca w piłkę nożną. W większości składała się ona z młodych zawodniczek⁶, a Irena Paczkowska –

³ Por. B. Woltmann (red.), 75 lat Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej 1921–1996, PTNKF, Poznań 1996; B. Woltmann (red.), Piłka nożna w Wielkopolsce 1921–2001, PTNKF Poznań 2001; J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*

⁴ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 796.

⁵ B. Woltmann, M. Łuczak (red.), 100 lat Klubu Sportowego „Posnania” 1907–2007, PTNKF, Poznań 2007, s. 193.

⁶ A. Paczkowski, Z. Antoniewicz, 50 lat działal-

inicjatorką utworzenia drużyny, a jednocześnie jej zawodniczką i kapitan – nie miała jeszcze ukończonych 18 lat⁷. Inne drużyny kobiece, które pojawiły się w latach 1921–1924, to „Zorza” Poznań i „Prosna” Kalisz⁸.

W latach 1926–1930 PZOPN prawdopodobnie nie organizował mistrzostw okręgu poznańskiego. W tym czasie jednak związek obowiązywał kluby do tworzenia drużyn juniorów⁹.

W 1931 r. Franciszek Rotnicki, były prezes i działacz PZOPN oraz „Warty” Poznań, ufundował puchar przechodni dla zwycięskiej drużyny w rozgrywkach juniorów. Poznański związek zaaprobował pomysł utworzenia rozgrywek, uznając je za oficjalne i nazywając Pucharem Okręgu Juniorów Franciszka Rotnickiego dla drużyn zrzeszonych w Poznańskim Związku Okręgowym Piłki Nożnej. Tym samym Rotnicki stał się współtwórcą pierwszych cyklicznych rozgrywek juniorów nie tylko w Wielkopolsce, ale na terenie całej Polski.

Regulamin zawodów o puchar Franciszka Rotnickiego przewidywał, że drużyna, która trzykrotnie sięgnie po mistrzostwo, zdobywa trofeum na własność. Sztuka ta udała się w szóstej edycji rozgrywek poznańskiej „Warcie”. Zanim to jednak nastąpiło po mistrzostwo okręgu juniorów sięgały kolejno: „Warta” Poznań, HCP Poznań, „San” Poznań, ponownie „Warta” i ponownie HCP.

W tym czasie w rozgrywkach juniorów nie każdy młody zawodnik mógł brać udział. Obowiązywał bowiem ministerialny przepis, który zabraniał młodzieży uczącej się zrzeszania się w klubach sportowych. W związku z tym młodzi piłkarze często grali pod przybranym nazwiskiem lub zamiast nazwisk używali pseudonimów¹⁰.

---

ności sportowej „Unii”, Poznańskie Zakłady Graficzne, Poznań 1967, s. 35.

⁷ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 972.

⁸ A. Kita (2014) *Geneza i rozwój piłki nożnej kobiet w Polsce do 2010 roku*, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej – Sekcja Historii, Tarnowskie Góry, s. 28–29.

⁹ Archiwum Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej (AWZPN), Sprawozdania Poznańskiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej, Informacje prasowe z lat 1926–1930.

¹⁰ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 798–804.

Niektórzy uczestnicy rozgrywek młodzieżowych w późniejszym okresie z powodzeniem występowali w seniorskich drużynach swych klubów. Jako przykład można wskazać „Wartę” Poznań, która była silnym zespołem, złożonym głównie z wychowanków. W latach trzydziestych trzykrotnie kończyła seniorskie rozgrywki ligowe na medalowej pozycji.

W lutym 1936 r. Polski Związek Piłki Nożnej (PZPN) podjął uchwałę o wprowadzeniu juniorskich mistrzostw okręgowych i państwowych. Mistrzostwa państwowe miały się odbywać podczas letniego centralnego obozu treningowego dla juniorów.

„Warta” Poznań, zdobywając w 1936 r. mistrzostwo okręgu, nie tylko otrzymała na własność puchar Rotnickiego, ale została też pierwszym reprezentantem okręgu poznańskiego na obóz centralny juniorów, podczas którego rozegrano pierwsze mistrzostwa Polski w tej kategorii¹¹.

Premierowe rozgrywki mistrzowskie zorganizowano na ziemi wielkopolskiej, w Sierakowie. Podczas obozu, w którym uczestniczyli najlepsi juniorzy z całego kraju (z rocznika 1919 i 1920), poznańska „Warta” wywalczyła wicemistrzostwo Polski¹².

Rok później na drugich mistrzostwach Polski w Koźmienicach (ówczesne województwo kieleckie, obecnie województwo mazowieckie) okręg poznański reprezentował klub sportowy Kolejowego Przystosowania Wojaskowego (KPW) z Poznania. Poznańska drużyna zakończyła rozgrywki na półfinale. W drużynie KPW grali wówczas znani w następnych latach piłkarze „Lecha” Poznań – Stanisław Atlasiński, Edmund Białas i Mieczysław Tarka.

W 1938 r. doceniono okręg poznański. Osobą odpowiedzialną za przebieg rozgrywek finałowych mistrzostw Polski juniorów był Marian Spojda, dawniej piłkarz „Warty”

---

¹¹ Archiwum prywatne autorów, Komunikaty Wydziału Gier i Dyscypliny Poznańskiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej z 30 kwietnia 1936 roku, s. 6/36.

¹² Archiwum prywatne autorów, Komunikaty Wydziału Gier i Dyscypliny Poznańskiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej z 19 czerwca 1936 roku, s. 12/36.

Juniorzy Warty Poznań w Sierakowie podczas historycznych pierwszych mistrzostw Polski juniorów w 1936 r.

Stoją od lewej: Kazimierz Śmiglak, L. Pribe, Zbigniew Schulz, Marian Pieluszyński, Edward Kamiński, K. Mańka, Mieczysław Smolarek, Marian Spojda (trener objazdowy PZPN), Wojciechowski. Na dole od lewej: M. Śliwiński, H. Wieszczyński, A. Kozmiński, Henryk Wawrzyniak i Józef Czapczyk

Poznań, reprezentant Polski, a później także znakomity szkoleniowiec¹³.

W roku 1939 napięta sytuacja polityczna sprawiła, że rozgrywki finałowe mistrzostw Polski juniorów nie zostały ukończone. Do półfinału awansowała drużyna HCP Poznań, która miała zmierzyć się z „Wisłą” Kraków. Pomimo tego, że termin meczu przesuwany był czterokrotnie, nie udało się go rozegrać przed wybuchem wojny. Na zwycięzcę dwumeczu w finale czekała już ekipa WKS Łuck. W juniorskiej drużynie HCP grał wtedy m.in. Henryk Czapczyk oraz Tadeusz Polka¹⁴.

Tuż przed wybuchem II wojny światowej odbyło się zgrupowanie kadry Polski, prowadzone przez szkockiego trenera Alexa Jamesa, który przebywał w Polsce na zaproszenie PZPN. Podczas pobytu nad Wisłą spotykał się z polskimi trenerami, pokazując im nowoczesne metody treningowe¹⁵. W zgrupowaniu kadry brali udział także młodzi zawodnicy poznańskich klubów: Edmund Białas, Zbigniew Schulz, Jan Zarzycki i Mieczysław Tarka. Wśród 77 zawodników uczestniczących w drugim ogólnopolskim obozie w Cetniewie ponownie znalazła się młodzież z Wielkopolski. Byli to: Matuszczak z Kościana, Śrama

z „Cybiny” Poznań, Misiewicz z „Legii” Poznań oraz Schreier i Wawrzyniak z „Warty”¹⁶.

II wojna światowa zahamowała rozwój piłki nożnej wśród wielkopolskiej młodzieży. Liczne restrykcje spowodowały zawieszenie działalności klubów sportowych. Odważni młodzi polscy sportowcy organizowali jednak konspiracyjne rozgrywki. Zakazane mecze odbywały się m.in. w Poznaniu, Luboniu oraz Mosinie. W tych spotkaniach grali piłkarze znani z mistrzostw juniorów rozgrywanych jeszcze przed wojną.

Wielu młodych piłkarzy wywodzących się z Wielkopolski zostało wysiedlonych do Generalnego Gubernatorstwa, ale i tam mieli okazję szlifować swoje piłkarskie talenty w rozgrywkach konspiracyjnych¹⁷. Za przykład może posłużyć postać Zdzisława Łuckiego – późniejszego piłkarza drugoligowej „Polonii” Leszno, który przebywając w Krakowie, grał w drużynie „Prokocim” u boku tak znanych piłkarzy jak Stanisław Flanek czy Stanisław Cyganik¹⁸.

Po zakończeniu działań wojennych wznowiono rozgrywki o mistrzostwo juniorów Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej. Pierwsze dwie edycje tych mistrzostw wygrali juniorzy „Warty” Poznań. W 1947 r. władze POZPN postanowiły, że jednocześnie z mistrzostwami juniorów będą się toczyć rozgrywki o puchar przechodni, ofiarowany przez Władysława Kozłowskiego, członka „Warty”. Trofeum to miało uczcić pamięć Henryka Wawrzyniaka, juniora „Warty”, wicemistrza Polski juniorów z 1936 r., uczestnika obozu prowadzonego przez Alexa Jamesa, który w 1939 r. został bestialsko zamordowany przez Niemców¹⁹.

W kolejnych latach mistrzostwo okręgu juniorów zdobywały: „Lech” Poznań, „Polonia” Poznań, „Budowlani” Poznań oraz „Olimpia” Poznań²⁰.

POZPN w 1948 r. po raz pierwszy w swojej historii zorganizował obóz sportowy dla ju-

¹⁶ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 812.

¹⁷ Tamże, s. 155–169.

¹⁸ Wywiad ze Zdzisławem Łuckim z dnia 25.06.2010 r. (maszynopis w posiadaniu autorów).

¹⁹ AWZPN, Komunikaty Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za rok 1947.

²⁰ S. Mosiński (oprac.) Kronika POZPN 1950–1970.

¹³ *Przegląd Sportowy*, 1938, 76, s. 2.

¹⁴ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 812.

¹⁵ *Przegląd Sportowy*, 1939, 52, s. 2.

niorów. Odbił się on w Chodzieży, a udział w nim wzięło 65 młodych piłkarzy. Kierownikiem obozu był referent wyszkolenia POZPN Stanisław Śmiglak, wykładowcą – wiceprezes związku Adam Nawrocki, a instruktorami – dawni piłkarze: Michał Flieger, Edward Nowicki i Stanisław Porada²¹.

Poznański związek (funkcjonujący wówczas jako Sekcja Piłki Nożnej Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej) zadbał również o miejsce dla młodzieżowej piłki nożnej we własnych strukturach. W 1953 r. zaledwie dwuosobową Komisję Współpracy z Młodzieżą utworzyli przewodniczący Alfred Gracz i członek Albin Grzechowiak²². Rok później do tego duetu dołączył Janusz Matuszewski.

W 1949 r. po raz pierwszy odbył się Puchar PZPN juniorów dla reprezentacji okręgów. Reprezentacja Poznania odpadła w tym turnieju w ćwierćfinale²³. W kolejnej edycji, rozgrywanej na zasadzie mistrzostw strefowych, w 1955 r. Poznań zajął pierwsze miejsce. W następnej Poznań wywalczył ex aequo trzecią-czwartą lokatę, wspólnie z reprezentacją Lublina. Ciekawostką stanowi fakt, że poznaniacy awans do finału przegrali w meczu, w którym padł remis i o rozstrzygnięciu zdecydował rzut monetą²⁴. W reprezentacji Poznania grali m.in. Leszek Choryński, Zdzisław Zamysłowski, Ryszard Sadłowski i Zbigniew Siadak²⁵. Ostatnia odsłona tych zapomnianych rozgrywek, organizowanych przez krajowy związek, odbyła się w 1957 r. Poznań odpadł wówczas w ćwierćfinale. Co ciekawe, w tym samym czasie w tej samej kategorii wiekowej odbyła się też pierwsza edycja ogólnopolskiego turnieju juniorów dla reprezentacji województw o Puchar im. dr. Jerzego Michałowicza²⁶.

W 1953 r., po raz pierwszy po II wojnie światowej, rozegrano piłkarskie mistrzostwa Polski juniorów. Pierwszą drużyną, która reprezentowała POZPN w tych rozgrywkach,

była „Unia” Szamotuły. W latach 1953–1967 mistrzostwo okręgu zdobywały kluby poznańskie: „Lech”, „Olimpia”, „Warta”. Wyjątkiem był rok 1958, kiedy mistrzostwo zdobyła drużyna „Calisii” Kalisz²⁷.

W 1958 r. z POZPN związał się Andrzej Gładysz. Najpierw jako członek władz związkowych, a następnie od 1963 r. nieprzerwanie aż do roku 1999 przewodniczący Sekcji Młodzieżowej Wydziału Szkolenia POZPN²⁸. Utworzono też stanowisko trenera koordynatora POZPN, którym został Jan Dixia, w późniejszym czasie zastąpiony przez Stanisława Kaźmierczaka. Wśród trenerów współpracujących znajdowali się: Mieczysław Balcer, Mieczysław Chudziak, Edward Nowicki, Paweł Pikulik, Stefan Preja, Kazimierz Śmiglak, Mieczysław Tarka i Franciszek Uliwiak. Co roku w okresie letnim organizowane były obozy sportowe dla najzdolniejszych juniorów w okręgu, które najczęściej odbywały się w Wągrowcu, Chodzieży lub Sierakowie²⁹.

W rozgrywkach ogólnopolskich piłkarze z okręgu poznańskiego odnosili w tym czasie znaczące sukcesy. W 1959 r. reprezentacja POZPN zdobyła wicemistrzostwo Polski w Pucharze im. dr. Jerzego Michałowicza. W drużynie tej występowało wielu znakomitych zawodników, tj.: Andrzej Mroczoszek, Waław Hahn, Krystian Polowczyk³⁰ czy Jerzy Karasiński, który był w składzie słynnych „Portugalczyków” – reprezentacji Polski juniorów, która w 1961 r. zdobyła srebrny medal na turnieju UEFA w Portugalii³¹.

W latach 1957–1962 odbywały się ogólnopolskie rozgrywki młodzieży do lat 23 o puchar Przeworskiego, w których Poznaniacy odnosili spore sukcesy, zdobywając w 1959 i 1961 r. wicemistrzostwo Polski. Okręg poznański w tych rozgrywkach reprezentowało wielu znakomitych zawodników, m.in.: Waław Domagała, Włodzimierz Jakubowski, Tadeusz Łuczak, Bogdan Maślanka, Henryk

²¹ Tamże.

²² J. Płaczek, *Rozwój piłki nożnej w okresie 1951–1975*, [w:] Woltmann B. (red.), *op. cit.*, Poznań 1996, s. 139.

²³ *Przegląd Sportowy* 1949, 68, s. 5.

²⁴ *Gazeta Poznańska* z dnia 16.10.1956 r., s. 3.

²⁵ J. Owiński, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 846.

²⁶ S. Mosiński (oprac.), *op. cit.*

²⁷ Tamże.

²⁸ Wywiad z Andrzejem Gładyszem z dnia 20.01.2011 r. (maszynopis w posiadaniu autorów).

²⁹ S. Mosiński (oprac.), *op. cit.*

³⁰ Tamże.

³¹ J. Lechowski, E. Potorejko, P. Smaczny, M. Szymkowiak, *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, SiT, Warszawa, 1994, s. 128.

Wittig, Ryszard Marcinkowski, Janusz Szabliński, Czesław Szczepankiewicz czy reprezentant polski juniorów Marian Wilczyński³².

W kolejnych latach wielkopolska młodzieżowa piłka nożna nie odgrywała kluczowej roli w rozgrywkach ogólnopolskich. Poznańskie drużyny klubowe, które tradycyjnie nadały ton rozgrywkom wojewódzkim, przestały dominować³³. W 1968 r. najlepszą w województwie została drużyna szkółki piłkarskiej przy Poznańskim Ośrodku Sportu, Turystyki i Wypoczynku. Zwycięstwo tego zespołu było zwieńczeniem kilkuletniej pracy w popularnej gładyszówce (szkółkę nazywano tak od nazwiska propagatora piłki młodzieżowej Andrzeja Gładysza)³⁴. W 1969 r. w okręgu triumfowało „Zagłębie” Konin³⁵, a rok później – „Dyskobolia” Grodzisk Wielkopolski³⁶ – były to premierowe sukcesy tych klubów.

Rok 1971 udanie zakończyli juniorzy „Warty” Poznań, którzy po wygraniu rozgrywek okręgowych zajęli czwarte miejsce w mistrzostwach Polski juniorów³⁷. Na medal przyszło czekać aż do 1975 r. Wówczas to piłkarze „Warty”, po 38 latach niemocy, zdobyli dla Wielkopolski srebrne medale mistrzostw Polski³⁸. W sezonie 1975/1976, ostatnim przed nowym podziałem administracyjnym, a także związaną z tym reorganizacją rozgrywek, duży sukces osiągnęła drużyna „Victorii” Jarocin, zdobywając mistrzostwo okręgu³⁹. W tym okresie dobrze szkolono młodzież również w innych mniejszych ośrodkach, m.in. w „Ostrovii” Ostrów Wielkopolski⁴⁰.

W latach siedemdziesiątych XX w. w POZPN nastąpiło kilka zmian na stanowisku trenera koordynatora rozgrywek. Wieloletniego trenera Stanisława Kaźmierczaka zastąpił Jerzy Skolasiński, którego następnie obowiązki przejął Wojciech Wąsikiewicz. Wśród trenerów i działaczy pracujących społecznie na rzecz POZPN szczególną aktywnością wyróżnili się: Bernard Hoedt, Edmund Kosicki, Mieczysław Maćkowiak i Mirosław Mamot⁴¹.

Brak sukcesów w postaci medali w rozgrywkach o Puchar im. dr. Jerzego Michałowicza i Ogólnej Spartakiady Młodzieży nie był spowodowany brakiem niewłaściwego szkolenia. Przeciwnie, wielu zawodników występujących w barwach okręgu awansowało do kadr drużyn pierwszo- i drugoligowych, a nawet, jak Krzysztof Pawlak, do reprezentacji Polski⁴².

Na początku lat osiemdziesiątych XX w. reprezentacja POZPN, ponownie pod wodzą Jerzego Skolasińskiego, zdołała wywalczyć brązowe medale w pucharze Michałowicza. W drużynie tej grali tacy zawodnicy jak Jarosław Araszekiewicz, Dariusz Kofny, Sławomir Najtkowski, Piotr Szulc, a także Jan Przybyło. Poznaniacy wynik ten powtórzyli w 1986 r.⁴³

O tym, że wielkopolskie drużyny ponownie zaczęły się liczyć w ogólnopolskich rozgrywkach, świadczyły również wyniki klubów poznańskich w rywalizacji o klubowe mistrzostwo Polski. Juniorzy „Lecha” Poznań w 1981 r. zajęli czwarte miejsce, w 1985 r. trzecie, a w 1987 r., po 51 latach od rozpoczęcia zmagania o klubowe mistrzostwo Polski, „Lech” Poznań sięgnął po krajowy prymat⁴⁴. Poznańska drużyna, dowodzona przez Andrzeja Strugarkę, w finałowym dwumeczu okazała się lepsza od „Hutnika” Warszawa. Z drużyny tej do pierwszego zespołu „Lecha” zdołali awansować Przemysław Bereszyński oraz Waldemar Kryger⁴⁵.

³² S. Mosiński (oprac.), *op. cit.*

³³ Tamże.

³⁴ Archiwum prywatne Andrzeja Gładysza.

³⁵ S. Mosiński (oprac.), *op. cit.*

³⁶ A. Hojan, Klub Sportowy „Dyskobolia” Grodzisk Wielkopolski 1922–1997, Agencja Reklamowa Prodrug, Poznań 1997, s. 183.

³⁷ A. Gładysz, R. Dorozła (2001) *Rozwój piłki nożnej w młodzieżowych kategoriach wiekowych*, [w:] Woltmann B. (red.), *op. cit.*, Poznań 2001, s. 187.

³⁸ *Express Poznański* z dnia 15.09.1975 r., s. 8.

³⁹ *Express Poznański* z dnia 15.06.1976 r., s. 7.

⁴⁰ R. Szubert, Biało-czerwone pasiaki. 100 lat Klubu Sportowego „Ostrovia”, Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, Ostrów Wielkopolski 1909–2009, Ostrów Wielkopolski 2009, s. 96.

⁴¹ S. Mosiński (oprac.), *op. cit.*

⁴² Archiwum prywatne Andrzeja Gładysza.

⁴³ AWZPN, Zeszyt powołań i wyników kadr POZPN, Poznań 1981–1990.

⁴⁴ *Sport* z dnia 06.08.1987 r.

⁴⁵ W. Frączek, M. Gudebski, J. Owsiański, *Encyklopedia ekstraklasy*, Fundacja Dobrej Książki, Warszawa 2015, s. 298–299.

Tab. 1. Zdobyte medalowe wielkopolskich drużyn młodzieżowych w latach 1989–2013

Rozgrywki	Medale		
	złote	srebrne	brązowe
Puchar im. dr. Jerzego Michałowicza	3	2	4
Puchar im. Kazimierza Deyny (OOM)	3	3	3
Puchar im. Wacława Kuchara	4	3	3
Puchar im. Kazimierza Górskiego	1	3	1
Puchar im. Leszka Jezierskiego	1	1	3
KMPJ starszych	3	5	2
KMPJ młodszych	3	5	2
OSM	0	1	0
KMP junierek starszych	9	2	2
KMPJ junierek młodszych	7	2	7
MP U-13 dziewcząt	2	0	1
MP U-16	2	1	1
Łącznie:	38	28	29

Źródło: Kita 2015, Owsiański i Siwiński 2013

Wspomniane w latach osiemdziesiątych XX w. sukcesy były odnoszone przez drużyny zrzeszone w POZPN. Nie można jednak zapomnieć o drużynach, które administracyjnie nie należały w tym czasie do województwa poznańskiego. W 1982 r. duży sukces podczas Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży odnieśli zawodnicy „Polonii” Leszno⁴⁶, zdobywając złoty medal. W 1977 r. czwarte miejsce podczas mistrzostw Polski juniorów wywalczyła drużyna „Zagłębie” Konin.

W 1989 r. na stanowisku trenera koordynatora drużyn młodzieżowych POZPN Jerzego Skolasińskiego zastąpił Ryszard Dorożała⁴⁷. Był to okres zmian w rozgrywkach młodzieżowych w Polsce. Przewidziano kolejne rozgrywki ogólnopolskie dla konkretnych grup wiekowych: im. Wacława Kuchara, Kazimierza Deyny, Kazimierza Górskiego, Leszka Jezierskiego, a Ogólnopolska Spartakiada Młodzieży została zastąpiona Ogólnopolską Olimpiadą Młodzieży. W tym czasie w makroregionie północno-zachodnim, do którego należał POZPN, odbywał się Puchar

im. Mieczysław Balcera. Były to pionierskie rozgrywki w Polsce w kategorii do lat 13⁴⁸.

Również w rozgrywkach klubowych doszło do reform. Oprócz klubowych mistrzostw Polski juniorów powołano do życia rozgrywki mistrzostw Polski juniorów młodszych.

Szybki i prężny rozwój polskiego piłkarstwa kobiecego spowodował, że zorganizowano mistrzostwa Polski junierek starszych i młodszych. O mistrzostwo Polski grały również reprezentacje okręgów.

W latach 1989–2013 reprezentacja POZPN, a następnie Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej sięgnęła po wszystkie najważniejsze trofea. Łączny dorobek medalowy Wielkopolski w tym czasie w wymienionych rozgrywkach to 95 medali, co klasyfikuje okręg na pierwszym miejscu w kraju.

Na ten dorobek pracowali następujący trenerzy: Włodzimierz Bajer, Przemysław Bereszyński, Mariusz Białkowski, Jerzy Cyrak, Marcin Dorna, Ryszard Dorożała, Grzegorz Figas, Zbigniew Franiak, Tadeusz Jaros, Roman Jaszczak, Roman Kabaciński, Marek Kamiński, Waldemar Kamiński, Patryk Kniat,

⁴⁶ *Express Poznański*, z dnia 26.07.1982 r., s. 8.

⁴⁷ AWZPN, Sprawozdanie z działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za lata 1989–1993, Poznań 1993.

⁴⁸ AWZPN, Sprawozdanie z działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za lata 1993–1997, Poznań 1997, s. 4–5.

Krzysztof Kołodziej, Edmund Kosicki, Marian Kurowski, Wojciech Kwiatkowski, Ryszard Łukasik, Bartosz Majchrzak, Ryszard Matłoka, Łukasz Rak, Michał Rokicki, Mariusz Rumak, Janusz Siuda, Jerzy Skolasiński, Maciej Skorża, Wojciech Smalc, Wiesław Tomaszewski, Wojciech Tomaszewski, Wojciech Wąsikiewicz, Henryk Wróbel, Jarosław Zawadzki, Adam Ziółkowski oraz jedyna kobieta w tym gronie Nina Patalon⁴⁹.

Oprócz zdobywczy medalowych w rozgrywkach klubowych istotny był też udział zawodników oraz zawodniczek z Wielkopolski we wszystkich imprezach mistrzowskich, w jakich występowały reprezentacje Polski (tj. mistrzostwach świata oraz mistrzostwach Europy). Młodzi piłkarze klubów wielkopolskich brali również udział w igrzyskach olimpijskich. Sukcesy odnieśli przede wszystkim Fryderyk Scherfke i Walenty Musielak (czwarte miejsce, Berlin 1936) oraz Andrzej Juskowiak (drugie miejsce, Barcelona 1992).

WNIOSKI

Rozwój młodzieżowej piłki nożnej od początku istnienia struktur piłkarskich w Wielkopolsce był systematyczny, a w wielu przypadkach wręcz nowatorski. Czynnikiem determinującym rozwój piłkarskiej młodzieży i jednocześnie podnoszenie poziomu sportowego było obligatoryjne tworzenie zespołów młodzieżowych przy wszystkich najlepszych drużynach w okręgu. Dzięki temu zostały zorganizowane pierwsze w Polsce rozgrywki młodzieżowe o zasięgu wojewódzkim, które stały się zaczątkiem późniejszych mistrzostw Polski juniorów.

Prowadzenie drużyn młodzieżowych umożliwiało budowanie realnego zaplecza dla ligowych drużyn seniorów. Zwiększało także konkurencję w drużynach seniorów i podnosiło poziom sportowy. W okresie międzywojennym „Wartę” Poznań, czołową drużynę w kraju, tworzyli niemal w całości jej wychowankowie.

Obowiązek prowadzenia drużyn młodzieżowych miał bezpośredni wpływ na rozwój klubów piłkarskich i sportowej infrastruktury.

Te zmiany zaś spowodowały, że kolejne pokolenia adeptów piłki nożnej podejmowały treningi.

Rozwój piłkarstwa młodzieżowego nie byłby możliwy, gdyby nie pasja i społeczne poświęcenie setek działaczy i trenerów pracujących w strukturach związkowych oraz nauczycieli zatrudnianych w szkołach i klubach.

Zcentralizowanie przepisów i organizacja ogólnopolskich rozgrywek młodzieżowych w różnych kategoriach wiekowych pozwoliły na wybór najlepszych juniorów do gry w klubach ekstraklasy, a przede wszystkim w reprezentacji Polski.

Wychowankowie wielkopolskich klubów mieli znaczący wkład w największe sukcesy kadry narodowej na największych imprezach międzynarodowych zarówno w wieku juniora, jak i seniora. Wśród najważniejszych osiągnięć należy wymienić wicemistrzostwo olimpijskie Andrzeja Juskowiaka (Barcelona 1992), brązowy medal Romana Jakóbczaka na mistrzostwach świata (rezerwowi w Niemczech w 1974 r.) oraz czwarte miejsce Fryderyka Scherfke i Walentego Musielaka na igrzyskach olimpijskich w Berlinie w 1936 r. Dwunastu innych zawodników zdobywało medale na imprezach rangi mistrzostw Europy juniorów w różnych kategoriach wiekowych w latach 1961–2012. Co roku kilkunastu piłkarzy wywodzących się z Wielkopolski debiutuje w najwyższej klasie rozgrywkowej w Polsce i zagranicą.

BIBLIOGRAFIA

A. Źródła

- I. Źródła archiwalne
Archiwum Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej w Poznaniu:
Komunikaty Wydziału Gier i Dyscypliny Poznańskiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej z 1936 roku.
Komunikaty Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za rok 1947.
Sprawozdanie z działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za lata 1989–1993 (1993), Poznań.
Sprawozdanie z działalności Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej za lata 1993–1997 (1997), Poznań.
Zeszyt powołań i wyników kadr POZPN, Poznań 1981–1990.
Archiwum prywatne Andrzeja Gładysza

⁴⁹ J. Owsiański, T. Siwiński, *op. cit.*, s. 795–938.

II. Relacje ustne

Relacja Andrzeja Gładysza z dnia 20.01.2011 r.
Relacja Zdzisława Łuckiego z dnia 25.06.2010 r.

III. Kroniki

Mosiński S. Kronika POZPN 1950–1970.

IV. Prasa

Express Poznański, Poznań 1946–1999.

Gazeta Poznańska, Poznań 1945–2006.

Przegląd Sportowy, Warszawa 1945–2015.

Sport, Katowice 1945–2011.

B. Literatura

Frączek W., Gudebski M., Owsiański J. (2015) Encyklopedia ekstraklasy, Fundacja Dobrej Książki, Warszawa.

Hojan A. (1997) Klub Sportowy „Dyskobolia” Grodzisk Wielkopolski 1922–1997, Agencja Reklamowa „PRODRUK”, Poznań.

Kita A. (2014) Geneza i rozwój piłki nożnej kobiet w Polsce do 2010 roku, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej – Sekcja Historii, Tarnowskie Góry.

Kita A. (2015) Koniński Klub Piłkarstwa Kobiecego Medyk Konin (1985–2015), Drukarnia Braci Wielińskich, Konin.

Lechowski J., Potorejko E., Smaczny P., Szymkowiak M. (1994), *Polski Związek Piłki Nożnej. Zarys historii 1919–1994*, SiT, Warszawa.

Owsiański J., Siwiński T. (2013) *Historia futbolu wielkopolskiego*, Zibigrafia, Poznań.

Paczkowski A., Antoniewicz Z. (1967) 50 lat działalności sportowej „Unii”, Poznańskie Zakłady Graficzne, Poznań.

Szubert R. (2009) *Biało-czerwone pasiaki. 100 lat Klubu Sportowego „Ostrovia” Ostrów Wielkopolski*, Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, Ostrów Wielkopolski.

Krawczyk-Kosieradzka E. (red.) (2013) *The origins of football in Poland*, Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, Warszawa.

Woltmann B. (red.) (1996) 75 lat Poznańskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej 1921–1996, PTNKF, Poznań.

Woltmann B. (red.) (2001) *Piłka nożna w Wielkopolsce 1921–2001*, PTNKF, Poznań.

Woltmann B., Łuczak M. (red.) (2007) 100 lat Klubu Sportowego „Poznania” 1907–2007, PTNKF, Poznań.

Praca wpłynęła do Redakcji: 13.05.2015

Praca została przyjęta do druku: 30.09.2015

Adres do korespondencji:

Rafał Szubert

Zakład Teorii Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego

Katedra Dydaktyki Wychowania Fizycznego

Akademia Wychowania Fizycznego

ul. Witelona 25

51-617 Wrocław

e-mail: rafal.szubert@awf.wroc.pl